

پژوهش‌های زبانی، سال ۱۰، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۸
(از ص ۴۵ تا ص ۶۵)

10.22059/jolr.2020.285069.666528
Print ISSN: 1026-2288 –Online ISSN: 2676-3362
<https://jolr.ut.ac.ir>

Writing Errors Analysis of Kazakh Persian Language Learners Based on Corder Model

Astam Bakenov

M.A Department of Teaching Persian to Non Persian Learners Imam Khomeini International
University

Mohammad Baqher Mirzaei Hassarian

Assistance Professor of Department of Teaching Persian to Non Persian Learners, Imam Khomeini
International University

Leila Golpour¹

Assistance Professor of Department Manager of Teaching Persian to Non Persian Learners Imam
Khomeini International University

Received: 13, July, 2019 & Accepted: 5, February, 2020

Abstract

Nowadays, errors made by language learners are not seen as signs of language incompetency, rather than are considered as measures for assessing second language , competency in learning a second language. In the present research, it is attempted to analyze the written errors of Kazakh- Persian students based on Corder's model. The main question of the study is the determination of frequent errors in the writing of Kazakh students, and the hypothesis is that the grammatical errors are more than lexical errors in the written text of the Kazakh language students. The present research is descriptive-analytic and its theoretical framework is the proposed Corder model. The statistical population of this research is non-Persian speaking Kazakh who study Persian language as a second language in Persian language at the Ablai Khan University in Kazakhstan. The research tool is a collection of 24 written articles from Kazakh undergraduate students that relates to the final test of their writing course with the right to choose a topic from among the five suggested subjects. On average, each entry contains 150 words. First, the language errors of Kazakh students were identified and extracted based on the proposed Corder model. Then, based on the type of errors, they were categorized and analyzed using statistical software. The frequency of errors were determined and finally analyzed. The research findings confirmed the hypothesis. The results of this research show that out of a total of 466 errors identified in the Kazakh written articles, the most errors are due to the non-observance of grammatical points with 231 cases and 47% of the total errors, and then the graphological – phonological errors with 182 cases and 41% of The sum of the errors is the worst mistake. Lexico-semantic errors with 43 occurrences and 10% of the total errors, in the next rank are the frequency of errors, and the lowest errors with 10 occurrences and 2% errors, are related to the cognitive- application errors.

Keywords: Errors, Writing, Persian learner, Kazakh, ,Corder model

---

1. Corresponding author Email: golpour@plc.ikiu.ac.ir

خطاهای نوشتاری فارسی آموزان قزاق: مطالعه‌ای برپایه انگاره کورد

استم بکنوف

کارشناس ارشد رشته آرفا دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ه)

محمدباقر میرزایی حصاربان

استادیار زبان فارسی به غیرفارسی زبانان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ه)

لیلا گل‌پور^۱

استادیار زبان فارسی به غیرفارسی زبانان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ه)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۴/۲۲؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۱۱/۱۶

چکیده

امروزه در امر آموزش زبان، خطاها نه تنها به عنوان نشانه‌های ناتوانی زبان آموز در یادگیری زبان دوم محسوب نمی‌شوند، بلکه به عنوان عاملی برای ارزیابی میزان توانش زبانی زبان‌آموزان در یادگیری زبان دوم به شمار می‌روند. با توجه به این موضوع در پژوهش حاضر تلاش شده است تا خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان قزاق بر اساس انگاره کورد مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. پرسش اصلی پژوهش تعیین خطاهای پربسامد در نوشتار فارسی آموزان قزاق است و فرضیه مورد نظر بر بیشتر بودن خطاهای دستوری نسبت به خطاهای واژگانی در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق تأکید دارد. تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این تحقیق فارسی‌آموزان قزاقی هستند و نمونه آماری پژوهش تعداد ۲۴ فارسی‌آموز قزاق دختر و پسر با متوسط سنی ۱۹ سال هستند که در رشته زبان فارسی در دانشگاه «آبلای‌خان» قزاقستان مشغول یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان دوم بوده‌اند. فارسی‌آموزان به طور میانگین دو ترم تحصیلی را گذرانده‌اند. ابزار پژوهش ۲۴ برگ‌نوشته از فارسی‌آموزان قزاق است که مربوط به آزمون پایانی درس نگارش آن‌ها با حق انتخاب یک موضوع از بین پنج موضوع پیشنهادی است. به طور متوسط هر نوشته دارای ۱۵۰ کلمه است. در مجموع، پیکره تحقیق حدوداً ۴۰۰۰ واژه است. ابتدا خطاهای زبانی فارسی‌آموزان قزاق بر اساس انگاره پیشنهادی کوردر شناسایی و استخراج گردید؛ سپس بر اساس نوع خطاها دسته‌بندی و توصیف گردید و با استفاده از نرم‌افزارهای آماری، میزان فراوانی و تکرار خطاها تعیین گشت و در نهایت مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد از مجموع ۴۶۶ خطای شناسایی‌شده در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق، بیشترین خطاها متعلق به عدم رعایت نکات دستوری با ۲۳۱ مورد و ۴۷ درصد از مجموع خطاها بوده و پس از آن خطاهای نویسه‌ای-آوایی با ۱۸۲ مورد و ۴۱ درصد از جمع خطاها، بیشترین خطاست. خطاهای واژگانی با ۴۳ رخداد و ۱۰ درصد از مجموع خطاها، در رتبه بعدی فراوانی خطاها قرار دارد و کم‌ترین خطاها با ۱۰ رخداد و ۲ درصد خطاها، مربوط به خطاهای کاربردشناختی است.

واژه‌های کلیدی: خطا، نوشتار، فارسی‌آموز، قزاق، انگاره کورد.

۱- مقدمه

ایران و قزاقستان به سبب قرار گرفتن در منطقه آسیا و نزدیکی به یکدیگر، تعاملات فرهنگی و تجاری زیادی با یکدیگر داشته‌اند؛ اسلام از طریق ایران وارد کشورهای آسیای مرکزی شده است و این امر باعث شده واژه‌های مذهبی زیادی از طریق زبان

فارسی وارد زبان قزاقی شود. مهم‌ترین جلوه‌های زبان فارسی مانند واژه‌های فارسی و نام‌های ایرانی را می‌توان بر روی کتیبه‌ها، سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها کتاب‌های فراوان خطی و سنگی در میان قزاقان دید. آموزش زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان نیز از سال ۱۳۶۸ توسط مرحوم رستم‌اف در دانشکده خاورشناسی دانشگاه ملی قزاقستان به نام فارابی شروع شده است و این دانشگاه، دانشجویان خود را برای گذراندن دوره دانش-افزایی یک‌ساله به مؤسسه بین‌المللی زبان فارسی وابسته به دانشگاه تهران (مؤسسه دهخدا) اعزام کرده است. در سال‌های اخیر نیز دانشگاه روابط بین‌الملل و زبان‌های جهان به نام آبلای خان در این زمینه، از لحاظ تعداد دانشجوی زبان فارسی گوی سبقت را برده است و به پایگاهی برای گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی تبدیل شده است (کمال‌الدینی، ۱۳۹۴). نمونه آماری این پژوهش هم فارسی‌آموزان این دانشگاه است. با وجود تعداد قابل توجه فارسی‌آموزان قزاق، متأسفانه تاکنون پژوهشی درباره بررسی خطاهای زبانی فارسی‌آموزان قزاق انجام نشده است؛ بنابراین مدرسان آموزش زبان فارسی اطلاعات چندانی درباره خطاهای احتمالی این دسته از فارسی‌آموزان ندارند. کار بررسی و مقایسه مقابله‌ای دو زبان در همه حوزه‌های زبان مانند واج‌شناسی، صرف، نحو، معنی‌شناسی و غیره و تحلیل خطاهای زبان‌آموزان نیز در کلیه مهارت‌ها و زیرمهارت‌های مختلف زبان دوم مانند صحبت کردن، خواندن، نوشتن و غیره می‌تواند صورت گیرد. در میان این مهارت‌ها، نوشتن مشکل‌ترین مهارت برای اکتساب پنداشته می‌شود. به علاوه، بیش‌تر ارتباطات در حوزه بازرگانی و تجاری، نامه‌نگاری، تحصیل و غیره، همه و همه در درجه اول از طریق نوشتن صورت می‌پذیرد. نوشتن مهارتی متضمن تولید است و به همین سبب، یکی از مشکل‌ترین و ناامیدکننده‌ترین موضوعات برای تدریس به ویژه در کلاس‌های آموزش زبان دوم یا خارجی است (کشاوری، ۲۰۱۱: ۳۴). پیشتر در تحلیل مقابله‌ای، خطا نشانه عدم موفقیت در یادگیری زبان تلقی می‌گردید. چیزی هم‌پایه گناه که لازم بود به هر نحو ممکن، از وقوع آن جلوگیری کرد؛ بنابراین مواد آموزشی و دروس به صورتی تهیه می‌شد که زمینه بروز خطا به حداقل ممکن برسد؛ اما در تحلیل خطا، دیدگاه نسبت به خطاهای زبانی به طور کامل متفاوت شد. خطاها در این نظریه به عنوان بخشی طبیعی و ضروری از فرایند زبان‌آموزی در نظر گرفته می‌شوند که بیانگر میزان پیشرفت زبان‌آموزان و راهکارها و روند انتخابی آنها برای یادگیری‌اند. خطاها همچنین ابزار بسیار خوبی برای آزمودن صحت و سقم فرضیه‌هایی

هستند که یادگیرندگان در مورد نظام و ساخت زبان دوم، در ذهن خود می‌سازند. درکل، اعتقاد بر این است که زبان آموز بدون ارتکاب خطا، زبان نمی‌آموزد. علاوه بر این، خطاهای زبانی از جنبه‌های دیگری هم حائز اهمیت هستند: از جنبه‌ی آموزشی، از یک‌سو، خطاهای زبانی زبان‌آموزان نشان می‌دهد آن‌ها چه بخش‌هایی از مواد آموزشی را به خوبی فراگرفته‌اند و در چه بخش‌هایی نیاز به آموزش و یا تمرین بیشتری دارند و از سوی دیگر، ابزار بی‌نظیری برای مدرسان هستند تا با توجه به آنها، مواد آموزشی، طرح درس، برنامه و روش تدریس خود را مورد ارزیابی قرار داده و در صورت لزوم آنها را تغییر دهد و اصلاح نماید (علوی‌مقدم و خیرآبادی، ۲۰۱۲). با توجه به موارد یادشده بررسی خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان قزاق اهمیت می‌یابد؛ به‌خصوص با توجه به اینکه برای نخستین بار این نوع پژوهش بر روی فارسی‌آموزان قزاق صورت می‌پذیرد. هدف پژوهش حاضر، شناسایی، توصیف، طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل خطاهای دستوری و واژگانی در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق بر اساس انگاره کورد و ارائه پیشنهادهایی برای بهبود مهارت نوشتن آنان است. پرسش‌های مطرح در این پژوهش عبارت‌اند از:

- ۱- خطاهای پربسامد در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق کدام‌اند؟
- ۲- دسته‌بندی این خطاها بر اساس معیارهای ارائه‌شده در این حوزه چگونه است؟
- ۳- بر اساس یافته‌های پژوهش چه راهکارها و پیشنهادهایی آموزشی برای کاهش یا رفع خطاهای فارسی‌آموزان قزاق می‌توان توصیه نمود؟

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- تفاوت خطا و اشتباه

از منظر زبان‌شناسی بین خطا^۱ و اشتباه^۲ تمایز وجود دارد. به نظر سلینگر (۱۹۹۳) خطاها نظام‌مند هستند و طبق قاعده‌ی خاصی رخ می‌دهند. خطاها هنگامی بروز می‌کنند که دانش یک زبان‌آموز از قوانین زبان هدف، ناکافی است؛ بنابراین، خطاها نشان‌دهنده ضعف ساختار زبان‌شناختی زبان‌آموز در مرحله‌ای معین از یادگیری هستند که به دفعات زیاد اتفاق می‌افتد و توسط زبان‌آموز قابل تشخیص نیستند. خطاهای نظام‌مند میزان دانش زبان‌آموز از زبان هدف را آشکار می‌کنند که همان توانش انتقالی اوست؛ اما

1. Error

2. Mistake

اشتباهات، برخلاف خطاها، انحرافات تصادفی هستند که با هیچ نظامی مرتبط نیستند و همان نوع از کنش زبانی را می‌نمایانند که ممکن است در گفتار یا نوشتار گویشوران بومی هم رخ دهد. لغزش‌های زبان، گوش یا قلم، شروع اشتباه، عدم تطابق فعل با فاعل در جملات پیچیده و طولانی و ... نمونه‌هایی از اشتباهات هستند. از نظر کورد (۱۹۷۳) معیار کلی برای تشخیص خطاها از اشتباه‌ها، بسامد وقوع رخدادها است که مورد توافق اکثر تحلیلگران خطاهای زبانی است. بدین صورت که آن‌هایی که از بسامد وقوع پایین‌تر برخوردار هستند، به عنوان اشتباه و آن‌هایی که از بسامد وقوع بالایی برخوردارند، به عنوان خطا در نظر گرفته می‌شوند. البته بسامد وقوع پایین ضرورتاً به معنای اشتباه بودن نیست؛ زیرا این امر ممکن است به خاطر بسامد پایین الگوی دستوری و یا به دلیل کاربرد راهبرد اجتناب باشد؛ اما معیار بسامد وقوع بالا می‌تواند معیار تشخیص خطا باشد. خطا به اعتقاد کورد در واقع، یکی از «مراحل رشد طبیعی» و مشابه چیزی است که بچه‌ها در اکتساب زبان اول انجام می‌دهند. در نتیجه، چون این مراحل رشد تا رسیدن بچه‌ها به بزرگسالی، در آنها به طور طبیعی پیش می‌آیند و (به دلیل ماهیت اکتساب زبان اول) هیچ مداخله‌ای در آنها صورت نمی‌گیرد، با خطاهای زبان‌آموزان زبان دوم هم باید به همان شیوه برخورد شود. در انگاره کورد (۱۹۷۵) خطاهای زبانی ممکن است از تداخل یا انتقال ویژگی‌های زبان مادری، تداخل قواعد متفاوت زبان مقصد و/یا فرآیند و روش تدریس معلم نشأت بگیرند. وی منابع خطاهای زبانی را سه نوع می‌داند:

۱. خطاهای بین زبانی که بر اثر تداخل زبان مادری به وجود می‌آیند؛
۲. خطاهای درون زبانی که به دلیل تعمیم افراطی قواعد دستوری خاص به وسیله زبان‌آموز ایجاد می‌شوند؛
۳. خطاهایی که شیوه‌های غلط آموزشی/متن و محیط یادگیری باعث ایجاد آن‌ها است. وی همچنین تعمیم نابجا، قیاس نادرست، گسترش افراطی، تصحیح افراطی و مقوله بندی نادرست را از منابع ایجاد خطاها می‌داند.

۲-۲- تحلیل خطاهای زبانی

از نظر کورد (۱۹۸۲: ۳۵) بررسی خطا بخش مهمی در زبان‌شناسی کاربردی است. فرضیه اساسی تحلیل خطا این است که یادگیری/اکتساب زبان اول و دوم مشابه هم است و بر پایه این نظریه شکل گرفته است که یادگیری زبان، فرایندی خلاقانه است؛ به

این معنی که زبان‌آموز دارای یک دستور زبان درونی شده است که به یاری آن راهکارهایی را برای یادگیری زبان ابداع نموده و آن‌ها را به کار می‌بندد. وی بر مبنای آشنایی اولیهٔ خود با زبان دوم، به صورت ناخودآگاه، در ذهن خود یک فرضیه می‌سازد؛ اگر فرضیه صحیح باشد، وی دچار خطا نمی‌گردد و فرضیهٔ مورد نظر برای وی به صورت یک قاعدهٔ زبانی درمی‌آید؛ اما اگر دوباره مرتکب خطا شود، آن را با داده‌های بیش‌تر تطبیق داده و فرضیه‌اش را بازسازی می‌نماید؛ بنابراین، خطاها در روند یادگیری زبان، نقش مثبت و اهمیت زیادی دارند (کشاورز، ۲۰۱۱: ۵۴-۵۲). کورد (۱۹۷۳) معتقد است تحلیل نظام‌مند خطاهایی که از زبان‌آموزان سر می‌زند، محدوده‌هایی را که نیازمند توجه بیشتر در هنگام آموزش هستند، به معلم می‌نمایاند. تحلیل خطا هم همچون تحلیل مقابله‌ای یکی از زیرشاخه‌های تحلیل زبان‌شناختی است که عمدتاً به بررسی خطاهای زبانی صورت‌گرفته توسط زبان‌آموزان می‌پردازد؛ با این تفاوت که در تحلیل خطا صرفاً به مقایسه و بررسی صورت‌های زبانی خطاهایی پرداخته می‌شود که زبان‌آموز در تولید زبان مقصد مرتکب آن‌ها می‌شود؛ به عبارت دیگر، در تحلیل مقابله‌ای، مبنای مقایسه زبان اول/مبدأ است؛ در حالی که در تحلیل خطا زبان دوم/مقصد ملاک مقایسه است (داروس ۲۰۰۹: ۴۸۷).

۲-۳- خطاهای زبانی و سطوح تحلیل آن‌ها

بروز خطا ممکن است در طیف گسترده‌ای از حوزه‌های زبانی شامل واج^۱، تکواژ^۲، واژه^۳، جمله^۴، یا حتی بند^۵ رخ دهد. براون (۲۰۰۰) برحسب این که خطاها انتقال پیام را مختل و ارتباط را دچار مشکل نمایند یا خیر، دو نوع خطا را برمی‌شمرد: خطاهای مؤثر و خطاهای جزئی. خطاهای مؤثر به‌طور کلی مانع از انتقال پیام شده و فهم منظور گوینده را برای مخاطب غیرممکن می‌سازند؛ اما خطاهای جزئی معمولاً نتیجهٔ نقض جزئی یکی از قوانین ساخت جمله هستند؛ بنابراین، مخاطب می‌تواند معنای مورد نظر گوینده را حدس بزند. کورد در خطاهای زبانی را در چند دسته تقسیم‌بندی کرده است: خطاهای ناشی از حذف^۶ که در آن‌ها برخی عناصر فراموش می‌شوند، درحالی که باید وجود

-
1. Phoneme
  2. Morpheme
  3. Word
  4. Sentence
  5. Clause
  6. Omission

داشته باشند؛ خطاهای ناشی از افزودن^۱ که در آن‌ها برخی عناصر وجود دارند، در حالی که نباید باشند؛ خطاهای ناشی از انتخاب^۲ که در آن‌ها عنصر نادرستی به جای عنصر درست انتخاب می‌شود؛ و خطاهای ناشی از مرتب‌سازی^۳ که در آن‌ها عناصر موجود صحیح هستند، ولی ترتیب قرار گرفتن آن در کنار هم نادرست است. هر کدام از انواع خطاها قابل توصیف و تحلیل در سه سطح نویسه‌ای/آوایی^۴، دستوری^۵ و واژی-معنایی^۶ صورت می‌گیرد. جدول ۱، این تقسیم‌بندی را بهتر نشان می‌دهد:

جدول ۱: انواع خطاها و سطوح تحلیل آن‌ها

انواع خطاها				نویسه‌ای/آوایی	دستوری	واژی-معنایی
حذف	افزایش	انتخاب	مرتب‌سازی			

۳- پیشینه پژوهش

نوابی قمصری (۱۳۸۵) در پژوهشی به بررسی خطاهای ۵۰ نفر فارسی‌آموز عرب‌زبان پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان داده خطاهای ناشی از انتقال بین زبانی نسبت به دیگر خطاها از بسامد بیشتری برخوردار است.

گله‌داری (۱۳۸۷) به تحلیل خطاهای جمع آوری شده از ۳۰۰ متن نوشتاری زبان‌آموزان پرداخته است. پژوهش وی نشان داده که از بین ۳۱۶ خطای نوشتاری شناسایی شده، ۱۹۳ خطای واژی و ۱۲۳ خطای ساختاری بوده است. در واقع بیشترین خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان در حوزه واژگان بوده است و بیشتر آن مربوط به کاربرد واژه در بافت زبانی بوده است.

1. Addition
2. Selection
3. Ordering
4. Graphological - phonological
5. Grammatical
6. Lexico-semantic

هونگ (۱۳۸۹) به بررسی خطاهای نحوی فارسی آموزان ویتنامی پرداخته است. انواع خطاها در پژوهش وی عبارت بودند از: ۱- خطاهای نحوی ناشی از انتقال زبان مادری در زبان مقصد، ۲- خطاهای نحوی ناشی از فرایند یادگیری زبان مقصد، ۳- خطاهای نحوی ناشی از راهبردهای ارتباطی و ۴- خطاهای نحوی ناشی از روش‌ها و مواد آموزشی که پربسامدترین خطاهاست. یافته‌های تحقیق حاکی از آن بوده که از میان انواع خطاهای نحوی، خطاهای ناشی از روش‌ها و مواد آموزشی بیشترین درصد را به خود اختصاص داده و درصد بعدی مربوط به خطای زبان مادری بوده است.

احمدوند (۱۳۸۹) به بررسی و طبقه‌بندی خطاهای نوشتاری ۳۴ نفر فارسی‌آموزان آلمانی زبان سطح مقدماتی بر مبنای بسامد وقوع خطا پرداخته و خطاهای نوشتاری را با توجه به تقسیم‌بندی کشاورز (۲۰۱۱) به ترتیب بسامد وقوع در گروه‌های واجی، واژگانی - معنایی، دستوری و خطی (رسم‌الخط) تجزیه و تحلیل نموده است. نتایج پژوهش نمایانگر آن است که بسامد وقوع خطاها به ترتیب خطاهای واجی، خطاهای واژگانی - معنایی، خطاهای دستوری و خطاهای خطی بوده است.

اسلامی (۱۳۹۳) انشاها و تکالیف نوشتاری ۳۲ نفر از فارسی‌آموزان روسی‌زبان را مورد بررسی قرار داده است. خطاهای این گروه، پس از شناسایی و بررسی، با توجه به نوعشان، بر اساس چارچوب خمیز (۱۹۹۸) به دو دسته صوری و معنایی و زیر بخش‌های آن، که شامل خطاهای قرض‌گیری، گرت‌برداری، روابط معنایی و باهم‌آیی می‌باشند، دسته‌بندی شده‌اند؛ سپس، هر کدام در دو منشأ میان‌زبانی یا تأثیر زبان مادری و درون‌زبانی و استفاده از راهبردهای ارتباطی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج نشان داده که اکثر خطاها در حوزه روابط معنایی واژگان و کاربرد واژگان هم معنا بوده‌اند و منشأ درون‌زبانی داشته‌اند.

استوار ابرقویی (۱۳۹۳) خطاهای نحوی ۱۰۵ نفر زبان‌آموز عرب را در نوشتارشان بررسی کرده است و به کمک نرم‌افزار آماری از مجموع خطاهای زبان‌آموزان از نظر منشأ بین‌زبانی، درون‌زبانی و مبهم‌اجمالاً ۱۸ نوع خطا شناسایی کرده و مورد تحلیل قرار داده است. نتایج تحلیل خطاها بیانگر این بوده که بیشترین درصد خطاها در کلیه سطوح سه‌گانه زبان‌آموزی (مبتدی، متوسط و پیشرفته) در حوزه خطاهای نحوی و مربوط به فعل بوده و در میان خطاهای فعلی، خطاهای عدم مطابقت فعل با فاعل

بیشترین بسامد خطاها را به خود اختصاص داده است؛ بعد از آن، خطاهای مربوط به حروف، بیشترین درصد خطا را به خود اختصاص داده است.

میردهقان (۱۳۸۰) در مطالعه‌ای، خطاهای املایی - واجی نوشتاری فارسی‌آموزان آلمانی زبان در سطح مقدماتی را بررسی کرده‌اند. داده‌های تحقیق شامل ۸۵۰ خطا، موسوم به خطاهای املایی - واجی بوده که مربوط به نویسه‌ها و حروف آن‌ها در واژه بوده است. نتایج پژوهش بیانگر آن است وقوع ۶۷۲ خطاهای واجی، میان زبانی است و ۲۱۸ خطای دیگر نیز از منشأ درون زبانی برخوردار هستند. تحقیق نشان دهنده این بوده که زبان فارسی به عنوان زبان دوم، نسبت به تداخل زبان آلمانی به عنوان زبان مادری، تأثیر بیشتری در بروز خطاها داشته است.

متولیان نایینی (۱۳۸۹) با استفاده از رویکرد تحلیل خطا و با هدف آموزشی به تجزیه خطاهای نحوی - نگارشی فارسی‌آموزان اردوزبان پرداخته‌اند. نتایج پژوهش ایشان نشان داده که خطاهای بین‌زبانی با منشأ زبان مادری با ۷۲٪ دارای بیشترین بسامد بوده است. همچنین با توجه به انواع خطا، خطاهای جایگزینی و حذف به ترتیب با ۱/۴۷٪ و ۹/۳۴٪ بسامد بیشتری نسبت به سایر انواع خطا داشته‌اند. نتایج بررسی‌های کمی هم نشان داده که بسامد خطاها در سطح مقدماتی ۸/۴۱٪ در سطح متوسط ۸/۳۴٪ و در سطح پیشرفته ۴/۲۳٪ بوده که این موضوع بیانگر کاهش میزان خطاها با پیشرفت سطح زبان‌آموزان و تسلط بیشتر آن‌ها بر زبان مقصد بوده است.

گل‌پور (۱۳۹۷) با توجه به این موضوع که تحلیل خطاها در امر آزمون‌سازی و طراحی سؤال نقش به‌سزایی دارد، ۲۰ نوع خطای نوشتاری پرسامد که از ۳۰ برگ‌نوشته فارسی‌آموزان استخراج شده است را مورد واکاوی قرار داده است که این خطاها شامل حذف عناصر دستوری و واژگانی، اضافه کردن عناصر غیرضروری یا نادرست، انتخاب یک عنصر غلط و جایگزین کردن آن با عنصر درست و چینش و ترتیب نادرست عناصر است. از نظر منشأ زبان، خطاهای بین زبانی شامل حذف فعل ربطی، جایگزینی حرف‌اضافه با نشانه مفعولی را، حذف حرف نشانه مفعول، خطای مطابقت صفت با اسم و خطای ترتیب اجزای جمله و خطاهای درون زبانی شامل خطا در کاربرد فعل مرکب، خطای مربوط به نمود و وجه فعل، خطا در کاربرد زمان فعل، عدم مطابقت نهاد با فاعل، خطای مقوله‌بندی، خطا در کاربرد ضمائر متصل و منفصل و حذف حرف ربط بوده است.

۴- زبان قزاقی

زبان قزاقی یا کزاقی از زبان‌های شاخه شمال غربی زبان‌های ترکی امروزی است. این زبان توسط قزاق‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. این زبان، شاخه قیچاق زبان‌های ترکی بوده و به نوقایی و قرقیزی و به ویژه به قره‌قالپاقی شباهت دارد. این زبان در جمهوری قزاقستان، ناحیه خودمختار ایلی قزاق در سین‌کیانگ چین و استان بایان اوگلی در مغولستان زبان رسمی است. همچون دیگر زبان‌های ترکی، قزاقی یک زبان پیوندی است و با هماهنگی واکه‌ای واژه‌سازی و ساخت جمله را بکار می‌گیرد (غلامحسین‌زاده، اخمتوا، ۱۳۹۲: ۴۸). زبان قزاقی^۱ عضوی از شاخه‌های ترکی خانواده زبان‌های آلتایی است که حدود ۷,۵ میلیون سخنگو دارد. زبان‌های ترکی، گروهی از زبان‌های خانواده آلتایی هستند که در آسیای صغیر و جنوب آسیا حدود ۱۰۰ میلیون سخنگو دارند (کریستال، ۱۹۹۲: ۳۹۷).

۴-۱- نظام واجی زبان قزاقی

زبان قزاقی شامل ۴۰ واج است: ۲۵ همخوان و ۱۵ واکه. از میان واکه‌ها، ۲ واکه از نوع مرکب^۲، ۹ واکه ساده^۳ و ۴ واکه ساده نیز از زبان روسی به این زبان وارد شده است. مجموعاً ۴۲ نویسه در نوشتار زبان قزاقی به کار می‌رود که ۲ نویسه از آن میان خوانده نمی‌شود. تعداد همخوان‌ها و واکه‌های زبان قزاقی نسبت به صامت‌ها و مصوت‌های فارسی بیشتر است؛ از سوی دیگر بعضی از حروف نیز همچون فارسی مثل هم تلفظ می‌شوند لذا، قزاق‌ها از نشانه‌های خط لاتین برای نگارش استفاده می‌کنند (غلامحسین‌زاده، اخمتوا، همان).

شکل ۱: نظام آوایی زبان قزاقی

-
1. khazakh
  2. Diphthong
  3. Monophthong

А а	Ә ә	Б б	(В в)	Г г	Ғ ғ	Д д	Е е	(Ё ё)	Ж ж	З з
a	ə	bə	və	gə	ɢa	də	jə	jə	ʒə	zə
a	ä	b	v	g	ɢ	d	e	ë	ʒ	z
[a]	[æ]	[b]	[v]	[o]	[g]	[d]	[jə]	[jo]	[ʒ]	[z]
И и	Й й	К к	Қ қ	Л л	М м	Н н	Ң ң	О о	Ө ө	П п
ий/й	қысқа и	ка	қа	эл	эм	эн	эң	о	ө	пө
i	j	k	q/kh	l	m	n	ŋ	o	ö	p
[əj/əj]	[j]	[k]	[q]	[l]	[m]	[n]	[ŋ~N]	[yo]	[yö]	[p]
Р р	С с	Т т	У у	Ү ү	Ү ү	Ф ф	Х х	Һ һ	(Ш ш)	
эр	эс	те	уу/уу	ү	ү	эф	ха	һа	ше	
r	s	t	u	ü	ü	f	x	h	ç	
[r]	[s]	[t]	[w/uw/üw/ əw/əw]	[u]	[u]	[f]	[x;q]	[h]	[ts]	
(Ч ч)	Ш ш	(Ш ш)	(Ъ ъ)	Ы ы	І і	(Ь ь)	(Э э)	Ю ю	Я я	
че	ша	ща	ъ айыру	ы	і	ь жіңішкелік	э	йу	яа	
ç	ʃ	ʃç	belri	y	i	belri	è	ju	ja	
[tʃ]	[ʃ]	[ç]	"	[ə]	[ə]	"	[e]	[ju/jy]	[ja]	

شکل ۲: نظام آوایی زبان فارسی

ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ
-	b	p	t	ð	ʃ	ç	h	kh	d	z
[ʔ, ɔ]	[b]	[p]	[t]	[ð]	[ʃ]	[ç]	[h, θ]	[x]	[d]	[z]
[ə, θ]										
ر	ز	ژ	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ
r	z	zh	s	ʃ	s	z	t	z	ʕ	gh
[r]	[z]	[ʒ]	[s]	[ʃ]	[s]	[z]	[t]	[z]	[ʕ]	[ɣ]
[z]	[z]	[ʒ]	[s]	[ʃ]	[s]	[z]	[t]	[z]	[ʕ]	[ɣ]
[ʔ, θ, x]										
ف	ق	ک	گ	ل	م	ن	و	ه	ی	
f	q	k	g	l	m	n	w	h	y	
[f]	[q, ɔ]	[k]	[g]	[l]	[m]	[n]	[v, u]	[h, θ]	[ɬ, ɰ]	
[f]	[q, ɔ]	[k]	[g]	[l]	[m]	[n]	[v, u]	[h, θ]	[ɬ, ɰ]	
[ɬ, ɰ]	[q, ɔ]	[k]	[g]	[l]	[m]	[n]	[v, u]	[h, θ]	[ɬ, ɰ]	

دوبلی	لی-دندلی	دندلی	لثانی	پشت‌لثانی	کلی	نرم‌کلی	چاکنایی
وگندار	وگندار	وگندار	وگندار	وگندار	وگندار	وگندار	وگندار
b p			d t			g k	ʔ
m	m		n			ŋ	
			r				
			ʒ	f	z s	ʕ	h
			ʃ	ʕ			
					j	w	
			l				

ترتیب کلمات و یا جمله‌بندی زبان قزاقی مانند فارسی بر اساس سه عنصر فاعل (S)، فعل (V) و مفعول (O)، SOV است. الگوی SOV در زبان قزاقی و فارسی نسبت به دیگر الگوهای زبانی انعطاف و دگرگونی بیشتری دارد؛ مثلاً، گوینده قزاق یا فارسی‌زبان می‌تواند به آسانی با جابه‌جایی کلمات جمله، توجه خواننده را به مضمون اصلی جمله و یا به کلمه‌ای که نیازمند تأکید بیشتر است، معطوف کند. این از آنجا ناشی می‌شود که اولین کلمه جمله می‌تواند حامل مضمون اصلی جمله باشد و کلمه‌ای که بلافاصله بعد از فعل واقع می‌شود همانی است که گوینده بر آن تأکید می‌ورزد (دارافیوا، ۱۹۸۸: ۶۲).

۴-۳- شباهت‌ها و تفاوت‌های زبان فارسی و قزاقی

از جمله شباهت‌های بین دو زبان فارسی و قزاقی، وجود واژه‌های قرصی عربی و روسی در هر دو زبان است. از سوی دیگر این دو زبان، از نظر علامت مفعولی و جایگاه آن مانند همدیگر هستند، علامت مفعولی در فارسی «را» و در قزاقی "ТЫ, ДИ, ДІ, НЫ, HI" است که مثل فارسی به انتهای کلمه می‌چسبند. از دیگر شباهت‌های این دو زبان می‌توان به ترتیب قرار گرفتن اجزای اصلی جمله یعنی «فاعل - مفعول - فعل» اشاره کرد که در هر دو زبان، در حالت بی‌نشان همین ترتیب به چشم می‌خورد. تفاوت زبان فارسی و قزاقی این است که در قزاقی همه حروف جداگانه تلفظ می‌شود و از نظر املا با همدیگر فرق دارند. در زبان فارسی بعضی از حروف از نظر املایی متفاوت‌اند ولی از نظر آوایی یکسان تلفظ می‌شود و این در ذهن زبان‌آموز سؤال ایجاد می‌کند مانند: «س»- «ث»- «ص» یا «ز»- «ذ»- «ظ»- «ض». یکی از مشکلات دیگر در یادگیری زبان فارسی این است که به دلیل مصوت‌های کوتاهی که نوشته نمی‌شود فارسی‌آموز در خوانش کلمات یا جمله‌ها با دشواری روبه‌رو می‌شود.

تفاوت‌های بسیار دیگری هم بین این دو زبان وجود دارد که برای نمونه می‌توان به ساخت تصریفی دو زبان اشاره کرد. زبان قزاقی مانند دیگر خانواده‌های زبان‌های ترکی دارای نظام التصاقی است، یعنی برای نمایش نقش کلمه، ساختمان کلمه تغییر نمی‌کند و فقط پسوندهای به آن اضافه می‌شود. همچنین در زبان فارسی معمولاً از حروف نقش‌نما استفاده می‌شود (غلامحسین‌زاده، اخمتوا، ۱۳۹۲: ۴۸).

۵- روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و بر اساس پیکره‌ای متشکل از نوشتار تعدادی از فارسی‌آموزان قزاق انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، همه فارسی‌آموزان قزاق هستند؛ ولی به جهت تعداد اندک فارسی‌آموزان قزاق و محدودیت‌های موجود در دسترسی به نوشتار فارسی‌آموزان قزاق، نمونه آماری به اجبار محدود به ۲۶ نمونه نوشته فارسی آموز قزاق دختر و پسر با متوسط سنی ۱۹ سال گردیده که در رشته زبان فارسی در دانشگاه آبلای خان قزاقستان مشغول یادگیری زبان فارسی هستند و به لحاظ سطح‌بندی، در سطوح متوسط و پیشرفته قرار می‌گیرند. موضوع نوشته‌ها مختلف بوده است. به طور متوسط هر نوشته شامل ۱۵۰ واژه است و مجموع نوشته‌ها دربرگیرنده ۴۴۵۹ واژه است.

۵-۱- ابزار و روش گردآوری و ارائه داده‌ها

در این پژوهش خطاهای زبان‌آموزان در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق که درباره تعدادی موضوع انشاء نوشته بودند، مورد بررسی قرار گرفته است؛ برای این منظور، ابتدا نوشتار فارسی‌آموزان در قالب فایل ورد جمع‌آوری گردید. سپس متن نوشته‌ها بررسی و به صورت جمله تفکیک شد. در ادامه هر جمله از نظر درستی یا نادرستی مورد بررسی قرار گرفت. آنگاه جمله‌های دارای خطا تعیین شد و در زیر هر جمله شکل صحیح آن بازنویسی گردید. سپس بر اساس چارچوب نظری مشخص شده، خطاها در چهار گروه خطاهای املایی-نگارشی، خطاهای دستوری، خطاهای واژگانی و خطاهای کاربردشناختی در هر نوشته به صورت مجزا شناسایی گردید و هر خطا در جدولی که به همین منظور طراحی شده بود، ثبت گردید. در ادامه داده‌های مربوط به خطاهای هر نوشته، در جدول دیگری به تفکیک نوع خطا، جمع‌بندی گردید و با استفاده از نرم‌افزار صفحه‌گستر اکسل، آمار توصیفی هر جدول همراه با نمودارهای مناسب تهیه گردید و سپس مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

۶- تجزیه و تحلیل داده‌ها

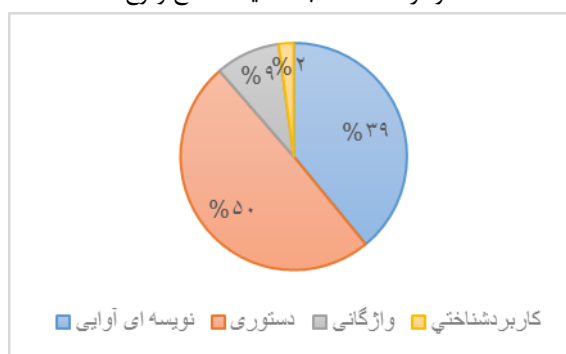
بررسی داده‌های جدول و نمودار (۱) بیانگر آن است که در مجموع ۴۶۶ خطا در نوشته‌های فارسی‌آموزان قزاق شناسایی شده است. همچنین داده‌ها نشانگر آن است که بیشتر خطاها ناشی از انتخاب نادرست واحدهای زبانی با ۲۲۲ مورد است و پس از آن خطاهای ناشی از حذف واحد زبانی با ۱۸۱ مورد وقوع و سپس خطاهای ناشی از اضافه کردن واحد واژگانی با ۵۶ مورد رخداد و خطاهای ناشی از ترتیب واحدهای زبانی با ۷

مورد وقوع، در مراتب بعدی از لحاظ بسامد وقوع قرار گرفته‌اند. به لحاظ سطح خطایی، از مجموع خطاهای شناسایی‌شده ۵۰ درصد خطای دستوری، ۳۹ درصد خطای نویسه‌ای/آوایی، ۹ درصد خطای واژگانی و ۲ درصد خطای کاربردشناختی مشاهده گردید؛ بنابراین، ملاحظه می‌شود که خطاهای دستوری از بالاترین بسامد و خطاهای کاربردشناختی از کمترین درصد وقوع برخوردار بوده‌اند.

جدول ۱: خطاها به تفکیک نوع و سطح وقوع

انواع خطاها سطح	نویسه‌ای/آوایی	دستوری	واژگانی	کاربردشناختی
حذف	۷۴	۱۰۷	۰	۰
اضافه	۳۱	۲۰	۵	۰
انتخاب نادرست	۷۶	۹۹	۳۷	۱۰
ترتیب	۱	۵	۱	۰
جمع	۱۸۲	۲۳۱	۴۳	۱۰

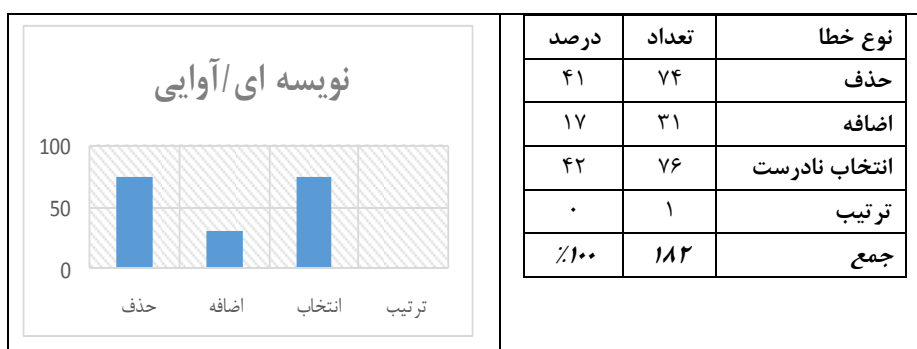
نمودار ۱: خطاها به تفکیک سطح وقوع

۶-۱- خطاهای نویسه‌ای/آوایی

بررسی خطاها در سطح نویسه‌ای/آوایی (جدول ۳ و نمودار ۲) حاکی از آن است که از مجموع ۱۸۲ خطای شناسایی‌شده در سطح نویسه‌ای/آوا، ۷۴ مورد معادل ۴۱ درصد از خطاها ناشی از حذف نادرست، ۳۱ مورد برابر با ۱۷ درصد از خطاها ناشی از اضافه، ۷۶ مورد برابر با ۴۲ درصد از خطاها ناشی از انتخاب نادرست و یک مورد معادل کمتر از یک درصد خطاها ناشی از ترتیب نادرست است. ملاحظه می‌گردد که خطاهای ناشی از انتخاب نادرست و حذف از بالاترین بسامد و خطاهای مربوط به اضافه و ترتیب نادرست کمترین درصد وقوع را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۳: خطاها در سطح نویسه‌ای/آوا	نمودار ۲: خطاها در سطح نویسه‌ای/آوا
-----------------------------------	-------------------------------------

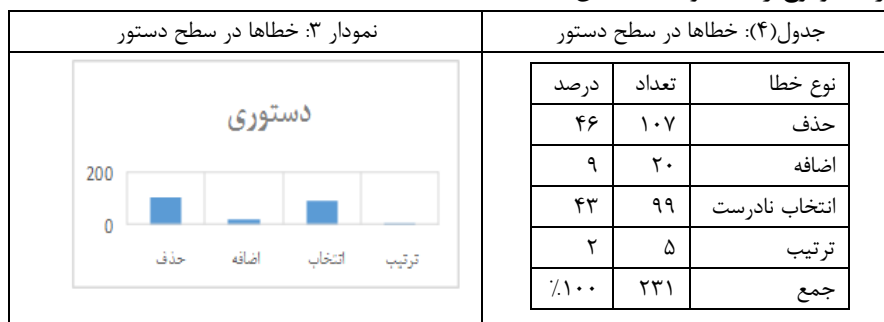
در زیر نمونه‌هایی از خطاهای آوایی/نویسه‌ای مشاهده می‌شود:

۱- اسمان ابری نیست. (خطای ناشی از حذف بخشی از نویسه)

۲- امروز تولو خرشید دیدم. (خطای ناشی از جایگزینی واژه کوتاه [O] به [U] و غلط املایی)

۲-۶- خطاهای دستوری

بررسی خطاها در سطح دستوری (جدول ۴ و نمودار ۳) نیز نشانگر آن است که از مجموع ۲۳۱ خطای شناسایی شده در سطح دستوری، ۱۰۷ مورد معادل ۴۶ درصد از خطاها ناشی از حذف نادرست، ۲۰ مورد برابر با ۹ درصد از خطاها ناشی از اضافه، ۹۹ مورد برابر با ۴۳ درصد از خطاها ناشی از انتخاب نادرست و ۵ مورد معادل دو درصد خطاها ناشی از ترتیب نادرست است. ملاحظه می‌گردد که خطاهای ناشی از حذف و انتخاب نادرست از بالاترین بسامد و خطاهای مربوط به اضافه و ترتیب نادرست، کمترین درصد وقوع را به خود اختصاص داده‌اند.

در زیر نمونه‌هایی از خطاهای دستوری موجود در نوشتار فارسی‌آموزان قزاق ارائه می‌گردد:

۳- اما درخت خرما رشد. (خطای ناشی از حذف)

۴- این یکی از بزرگ‌ترین کشورهای در جهان است. (خطای ناشی از اضافه)

۵- اما ما در ساختمان اولین درس ورزش می‌آموزم. (خطای ناشی از انتخاب نادرست)

۶-۳- خطاهای واژی - معنایی

خطاهای واژگانی و کاربردشناختی را می‌توان تحت عنوان واژی- معنایی توصیف و بررسی کرد:

۶-۳-۱- خطاهای واژگانی

بررسی خطاها در سطح واژگانی (جدول ۵ و نمودار ۴) نیز نشانگر آن است که از مجموع ۴۳ خطای شناسایی‌شده در سطح واژگانی، ۵ مورد معادل ۱۲ درصد از خطاها ناشی از اضافه، ۳۷ مورد برابر با ۸۶ درصد از خطاها ناشی از انتخاب نادرست و ۱ مورد معادل دو درصد خطاها ناشی از ترتیب نادرست است. ملاحظه می‌گردد که خطاهای ناشی از انتخاب نادرست از بالاترین بسامد و خطاهای مربوط به اضافه و ترتیب نادرست، کمترین درصد وقوع را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین داده‌ها بیانگر آن است که هیچ خطای ناشی از حذف در پیکرهٔ زبانی مورد بررسی ملاحظه نشده است.

نمودار ۴: خطاهای واژگانی		جدول ۵: خطاها در سطح واژگانی		
		نوع خطا	تعداد	درصد
		حذف	۰	۰
		اضافه	۵	۱۲
		انتخاب نادرست	۳۷	۸۶
		ترتیب	۱	۲
		جمع	۴۳	۱۰۰٪

در زیر نمونه‌هایی از خطاهای واژگانی را در نوشتار فارسی آموزان قزاق ملاحظه می‌نمایید:

۶- در گروه من دوازده انسان است. (خطای ناشی از انتخاب نادرست)

۷- ما در قزاقستان بسیار امکان‌ها برای استراحت داریم. (خطای ناشی از انتخاب نادرست).

۶-۳-۲- خطاهای کاربردشناختی

بررسی خطاها در سطح کاربردشناختی (جدول ۶ و نمودار ۵) بیانگر آن است که از مجموع ۱۰ خطای شناسایی شده در سطح کاربردشناختی، همه مربوط به خطاهای ناشی از انتخاب نادرست بوده است و بیشتر آن‌ها هم ناشی از انتخاب شکل گفتاری به جای صورت نوشتاری بوده است. همچنین داده‌ها مؤید آن است که هیچ خطایی ناشی از حذف، اضافه و یا ترتیب نادرست در پیکره زبانی مورد بررسی ملاحظه نشده است.

نمودار ۵: خطاها در سطح کاربردشناختی		جدول ۶: خطاها در سطح کاربردشناخت		
		نوع خطاها	تعداد	درصد
		حذف	۰	۰
		افزافه	۰	۰
		انتخاب نادرست	۱۰	٪۱۰۰
		ترتیب	۰	۰
		جمع	۱۰	٪۱۰۰

در زیر نمونه‌ای از خطای کاربردشناختی مشاهده می‌شود:

۸- چون پلو را از کودکم مامانم زیاد درست می‌کرد. (خطای ناشی از انتخاب نادرست)

۷- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پس از ارائه داده‌ها اکنون وقت آن فرارسیده که به بررسی پرسش‌های پژوهش و راستی آزمایشی فرضیه‌های هر پرسش بپردازیم. ابتدا پرسش‌های مطرح شده را به ترتیب دوباره بیان می‌کنیم؛ سپس، پاسخ هر یک را بر اساس یافته‌های پژوهش مشخص کرده و فرضیه مربوط را بررسی می‌کنیم:

پرسش ۱: خطاهای پرسامد در نوشتار فارسی آموزان قزاق کدامند؟

در پاسخ به سؤال اول باید گفت که از مجموع ۴۶۶ خطاهای شناسایی شده در نوشتار فارسی آموزان قزاق، بیشترین خطاها متعلق به عدم رعایت نکات دستوری با ۲۳۱ مورد و ۴۷ درصد از مجموع خطاها بوده و پس از آن خطاهای نویسه‌ای-آوایی با ۱۸۲ مورد و

۴۱ درصد از جمع خطاها، بیشترین خطاست. خطاهای واژگانی با ۴۳ رخداد و ۱۰ درصد از مجموع خطاها، در رتبه بعدی فراوانی خطاها قرار دارد و کمترین خطاها با ۱۰ رخداد و ۲ درصد خطاها، مربوط به خطاهای کاربردشناختی است؛ بنابراین، داده‌های پژوهش، فرضیه مربوط به پرسش نخست مبنی بر بیشتر بودن خطاهای دستوری را در بین خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان قزاق تأیید می‌نماید.

پرسش ۲: دسته‌بندی این خطاها بر اساس معیارهای ارائه‌شده در این حوزه چگونه است؟

در پاسخ به سؤال دوم، باید گفت مطابق انگاره کورد، خطاهای زبانی فارسی‌آموزان قزاق در سه دسته کلی خطاهای آوایی-نویسه‌ای، خطاهای دستوری و خطاهای واژی-معنایی طبقه‌بندی شدند و ریشه خطاها نیز در چهار گروه، خطاهای ناشی از انتخاب، حذف، اضافه و ترتیب واحدهای زبانی قرار گرفتند. داده‌های پژوهش، فرضیه مربوط به پرسش دوم مبنی بر وجود بیشترین خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان قزاق در دو دسته اصلی دستوری و واژگانی، به طور کامل تأیید نگردید؛ به عبارت دیگر، بخشی از فرضیه که طبق آن سهم بزرگی از خطاها، از نوع خطاهای دستوری است درست است؛ ولی بخش دیگر فرضیه که مربوط به خطاهای واژگانی است و طبق آن در دسته اصلی خطاهاست، به دلیل آنکه پس از خطاهای آوایی-نویسه‌ای در رتبه سوم قرار گرفته است، از قوت کمتری برخوردار است و به نوعی مورد تأیید قرار نگرفت.

پرسش ۳: بر اساس تحلیل این خطاها چه راهکارها و پیشنهادهای آموزشی می‌توان برای کاهش یا رفع آنها ارائه کرد؟

سرانجام، در پاسخ به پرسش سوم باید گفت که با توجه به اینکه بیشترین خطاها از نوع دستوری بودند، پیشنهاد می‌شود در آموزش زبان فارسی به فارسی‌آموزان قزاق، توجه بیشتری به بخش دستور زبان فارسی شود و علاوه بر دقت بیشتر در بحث آموزش نکات دستوری، تمرین‌های آموزشی بیشتری مورد استفاده قرار گیرد. بررسی نوع خطاها نشان داده که بیشتر خطاها ناشی از انتخاب نادرست واحدهای زبانی با ۲۲۲ مورد از مجموع ۴۶۶ رخداد خطا بوده است و این امر به نوعی نشان‌دهنده ضعف دانش زبانی و کاربردشناختی فارسی‌آموزان قزاق است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود مدرسان زبان فارسی توجه بیشتری به آموزش زبان فارسی و مباحث کاربردشناختی آن داشته باشند. با توجه به افزایش روزافزون علاقه و گرایش به استفاده از نرم‌افزارها و فضای مجازی برای

زبان‌آموزی، پیشنهاد می‌گردد کلاس‌های مجازی مکمل آموزش در کلاس به صورت اینترنتی، برای فارسی‌آموزان قزاق برگزار گردد تا با رفع محدودیت‌های حضور فیزیکی در کلاس درس، زمان بیش‌تری را صرف یادگیری نمایند. همچنین، با در نظر گرفتن این واقعیت که افراد ساعات زیادی را در شبانه‌روز صرف استفاده از تلفن همراه می‌نمایند، تهیه نرم‌افزارهای قابل استفاده بر روی گوشی‌های هوشمند می‌تواند تأثیر خوبی بر رفع ایرادات و یادگیری بهتر زبان فارسی برای این دانشجویان داشته باشد.

منابع

- احمدوند، احمد (۱۳۸۹). تجزیه و تحلیل خطاهای نوشتاری فارسی‌آموزان آلمانی‌زبان سطح مقدماتی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- اسلامی، مریم (۱۳۹۳). تحلیل خطاهای نوشتاری روسی‌زبانان فارسی‌آموز در سطح میانی پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشگاه فردوسی، مشهد.
- استوار ابرقویی، عباس (۱۳۹۳). بررسی خطاهای نحوی عرب‌زبانان در یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان خارجی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- ساتی‌هونگ، هان (۱۳۸۹). بررسی خطاهای نحوی ویتنامی‌زبانان در یادگیری زبان فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- غلامحسین‌زاده، غلام‌حسین، اخمتوا، فریضه (۱۳۹۲). آموزش و یادگیری زبان فارسی به قزاق‌ها بر اساس شباهت و تفاوت‌های زبانی. مجموعه مقالات همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی. صص ۴۷-۵۳.
- علوی‌مقدم، بهنام، خیرآبادی، معصومه (۱۳۹۱). تحلیل اشکالات نوشتاری دانش‌آموزان ایرانی غیرفارسی-زبان، فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی شماره ۴۳، صص: ۴۳-۵۹.
- کمال‌الدینی، سید محمدباقر (۱۳۹۴). زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان: تاریخچه و تحلیل. پژوهشنامه اورمزد، شماره بیست و یکم، بهار ۱۳۹۴.
- گله‌داری. منیژه. (۱۳۸۷). تحلیل خطاهای نوشتاری زبان‌آموزان غیر ایرانی، گردآورندگان تاج‌الدین/عباسی، مجموعه مقالات سمینار آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، تهران: کانون زبان ایران.
- گل‌پور، لیلا (۱۳۹۷). طراحی آزمون مهارت نوشتاری ویژه غیرفارسی‌زبانان: راهکارها و تحلیل خطاها. پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دوره ۷، شماره ۲ (پیاپی ۱۶) پاییز و زمستان ۹۷، صص ۴۵-۶۸.
- متولیان‌نائینی، رضوان (۱۳۸۹). تحلیل کیفی خطاهای املاي انگلیسی‌فراگیران فارسی‌زبان. رشد آموزش زبان، شماره ۹۷، صص ۲۲-۱۶.

- میردهقان، مهین ناز (۱۳۸۰). زبان‌شناسی مقابله‌ای، راهکاری اساسی در زبان‌آموزی. سومین مجمع بین‌المللی استادان زبان و ادبیات فارسی. دانشگاه تهران، تهران.
- نوبی‌قمصری، اعظم (۱۳۸۵). تجزیه و تحلیل خطاهای نوشتاری فارسی آموزان عرب‌زبان پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- Ahmadvand, A. 2010. Persian Writing Error Analysis of German-Speaking Students of elementary Persian-language teaching to non-Persian speaker, Shahid Beheshti University, Tehran. [In Persian]
- Alavi-Moghadam, B. & Kheirabadi. M. 2012. "Analysis of Writing Errors of Iranian Non-speakers Persian students". Quarterly Journal of Educational Innovations. ". No. 43. [In Persian]
- Brown, H. D. 2000. Principles of Language Learning and Teaching (4th edition). New York: Longman
- Corder, S. P. 1973. Introducing Applied Linguistics. Harmondsworth: Penguin. Corder, S. P. 1973. "The Language of Kehaar". RELC Journal, Vol. 8, No. i, 1-12.
- _____. 1975. Error Analysis, Interlanguage and Second Language Acquisition. Language Teaching Abstracts, VIII, 14.
- _____. 1982. Error analysis and interlanguage, New York: Oxford University Press
- Crystal, D. and Varley. R. 1993 Introduction to language pathology London: Whurr, 3rd edition.
- Darus, S. 2009. Error Analysis of the Written English Essays of Secondary School Students in Malaysia: A Case Study. European Journal of Social Sciences, 8 (3): 483-495.
- Eslami, M. 2014. Persian writing Error Analysis of Russian-Speaking intermediate Persian language learners, Master's thesis in teaching Persian to non-Persian speakers, Ferdowsi University, Mashhad. [In Persian]
- Galedari. M. 2008. Analysis of Writing Errors of Non-Iranian Language Learners, Teaching Persian to Non-Persian speaker seminar, Tehran, Iran language center. [In Persian]
- Gholamhosseinzadeh, G. Faryzeh, A. 2013; Learning and Teaching Persian language to Kazakhs based on linguistic similarities and differences; P. 47-53. [In Persian]
- Golpour, L. 2018. Designing specialized Writing Skills Test for non-Persian speakers: Solutions and Error Analysis. Journal of Persian Language Teaching Other Languages, Volume 7, Issue 2 (16) Autumn & Winter 2019, pp. 45-68. [In Persian]
- Kamaleddin, Seyyed Mohammad Bagher. 2015. Persian language Literature in Kazakhstan: History and Analysis. Ourmozd Research Journal, Issue 21, spring 1393. [In Persian]

- Keshavarz, M.H. 2011. *Contrastive Analysis and Error Analysis*, Tehran: Rahnama Publication.
- Mirdehgan. M. 2001. *Contrastive linguistics, a basic strategy in language learning*. The Third International Assembly of Professors of Persian Language and Literature. University of Tehran, Tehran. [In Persian]
- Motavallian Naeinie, R. 2011. *Qualitative Analysis of English Spelling Errors in Persian Language Learners*. *Development of Language Education*, No. 97, pp. 16-22. [In Persian]
- Navabi Ghasri, A. 2006. *Analysis of Persian Writing Errors of Arabic Language Learners*, Master'd thesis in teaching Persian language to Non-Persian Speakers, Allameh Tabataba'i University, Tehran. [In Persian]
- Ostovar Abarqhoei A. 2014. *The Study of Arabic Syntax Errors in Learning Persian as a Foreign Language*, Master's Thesis in Farsi-language teaching to non-Persian speakers, Isfahan University, Isfahan. [In Persian]
- Satihong, H. 2010. *A Study of Vietnamese Grammatical Errors in Persian Language Learning*. Master's thesis in Persian language teaching to non-Persian speakers, Allameh Tabataba'i University, Tehran [In Persian]
- Selinker, L. 1993. *Fossilization as simplification?* In M. Tickoo (ed.) *Simplification: Theory and Application*, Anthology series 32, pp.14-28. Singapore: Southeast Asian Ministries of Education Organization. University Press.
- Дорофеева, Т.М. 1988 *Синтаксическая сочетаемость русского глагола*, - М.: «русский язык».